

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL ASSESSMENT GENERAL EDUCATION CERTIFICATE (GEC)

2022 GRADE 9 PILOT STUDY

Thuto: Sesotho Puo ya Lapeng

Matshwao: 70

Nako: 120 Metsotso

Teko e na le maqephe a **26**, ntle le leqephe la khavara.

Ditaelo ho moithuti

1. Bala ditaelo tsohle o nto araba dipotso ka hloko.
2. Araba dipotso tsohle.
3. Ngola dikarabo tsa hao tsohle bukeng eo o e filweng.

Teko e qala leqepheng le latelang.

O seke wa phetla leqephe pele o laelwa ho etsa jwalo.

Karolo ya A

Potso 1: Atekele ya koranta

Bala tema e ka tlase o nto araba dipotso tse latelang.

“The Boy Who Harnessed the Wind”

- 1 *The Boy Who Harnessed the Wind* ke pale e kgothatsang e hapang maikutlo ya nnete ya moshayana wa Moafrika ya ileng a aha bentemele a sebedisa ditshepe tsa kgale ho fehla motlakase bakeng sa setjhaba sa habo ka kakaretso.
- 2 William Kamkwamba o hlahetse naheng ya Malawai moo batho ba teng entse e le” Mafrika a maswetso mme dintho tse amanang le Saense ho bona e neng e le mohlolo”. Naha ena e ne e hlasetswe ke tlala le komello, mme ho ne ho le boima bohle ba lahlehetswe ke tshepo ya ho fumana menyetla ya ntshetsopele. William o ile a bala buka e bitswang *Using Energy* e buang ka dibentemele le tshebediso ya matla a motlakase ,mme a lora a aha ntho e tla fehla motlakase le metsi hore a tle a thuse setjhaba sa habo le metse yohle e potapotileng. Baahisane ba hae ba ne ba le lesisitheho ba mosoma ka mehla ba bile ba mo rehile lebitso la “misala”(lehlanya) empa William o ne a kgothese a batla hoba bontsha hore tjantjello ya hae e kaba tswalla tse molemo.
- 3 Tjantjello ya ho sebetsa ka motlakase ile ya etsa hore Williama a batle ho ithuta haholo ka tsa Saense sekolong se hlahetseng ka mahetla Malawi. Ka selemo sa 2002 naha ya habo e ile ya hlaselwa ke komello e ileng ya siya polasi ya habo e le lesupi, mme batswadi ba hae ba sala ba ferekane. Batswadi ba hae ba ne ba sa kgone ho lefa tjhelete ya sekolo e ka bang didolara tse robedi bakeng sa dithuto tsa hae, William o ile a qobelleha ho tlohela sekolo hore a tle a kgone ho thusa batswadi ba hae ho tsoma dijo, ka ha dikete tsa batho di ne di e shwa ke tlala naheng ena .
4. “A tsepamisitse mehopolo ya hae jwalo ka ntja ya setsumi e fofonelang mohlala” Williama ha ka a nyahlatsa toro ya hae empa o ile a tswela pele ka toro ya hae ka sebetse. O ne a dumela hore sejo senyane ha se fete molomo

mme a mamella aba le tjheseho ya ho tseba ka Saense ,o ile a sebedisa pokello ya dibuka tse seng di lebetswe a ba a tla ka leano la ho tlišetsa lelapa labo ntho tse majabajaba. Majabajaba a kang motlakatse le metsi a phallang e ne le ditlhoko tsa mantlha haholo ho barui ba lehlakoreng leo le ka borwa, mme menyetla ena ya metsi le motlakase e ne e ka fihlellwa feela ke diporosente tse ka bang pedi tsa setjhaba sa Malawi. William o ile a aha bentemele e sebetsang a sebedisa ditshepe tse lahlilweng, dikarolo tsa tereke le halofo ya baesekele. E bile mohlolo hore William a etse sehlahiswa sena se sa tlwaelehang, se ileng sa fehla motlakase o ileng wa kgantsha mabone a mane, a ba a kgona le ho etsa diswitjhi le disekete a sebedisa dipekere le terata . Motjhini o mong o ile wa fehla metsi a ileng a fokotsa komello le tlala motseng ona.

5 Kapelepele ditaba tsa William “magetsi a mphepo’ (tša motlakase wa moya) di ile tša

phatlalla meeding ya metse e pela motse wa habo,mme moshanya ya neng a bitšwa

lehlanya ya e ba mohale ho batho lefatšheng ka bophara .

6 Ena ke pale e tsotehang ya motho ya entseng sehlahiswa se kgonang ho fedisa mathata le matshwenyeho. Pale ya *The Boy Who Harnessed the Wind* will e tla kgothatsa motho ofe kapa ofe ya nyatsang matla a hae le bokgoni ba hae bo ka fetolang maphelo a setjhaba sa habo le ho setlišetsa bophelo bo betere.

Eqotsitswe le ho lokiswa ho tšwa ho :

https://www.bookbrowse.com/reviews/index.cfm/book_number/2351/the-boy-who-harnessed-the-wind

1.1 William o fumane tsebo ya ho aha bentemele jwang?

- A O ithutile yona sekolong.
- B O ile a etsa diphuphutso inthaneteng.
- C O ile a bala ka yona bukeng.
- D O ile a lora ka yona bosiu.

(1)

1.2 Ke ntho dife tse latelang tseo William a sa kang a di sebedisa ho aha bentemele

- A Ditshepe tsa kgale
- B Dikarolo tsa terekere
- C Mabone a mane
- D Halofo ya baesekele (1)

William o ile a qobelleha ho tsoma dijo bakeng sa lelapa labo.(Seratswaneng sa 3)

1.3 Ho tsoma ke ho ...

- A reka
- B utswa
- C sela
- D etsa (1)

1.4 Batho ba Malawi ba ba lekomello nakong dife?

- A nakong ya sehla .
- B letsatsi ka leng
- C ba a tshohela
- D ha e be teng (1)

1.5 Ke bopaki bofe bo bontshang hore William o ne a kgothetse?

- A O ile a tlohela sekolo.
- B Ha a ka a lahla toro ya hae.
- C O ne a batla ho ithuta ka tsa saense.
- D O ne a dula polasing. (1)

1.6 Hobaneng William a ile a aha bentemele>

- A O ne a batla hore lelapa labo le be motlotlo ka yena
- B O ne a batla ho ntshetsapele maphelo a setjhaba sa habo .
- C O ne a batla ho bontsha baahisane ba hae hore o na le bokgoni
- D O ne a ba tla ho etsetsa sekolo tjhelete. (1)

1.7 Sheba lentswe lena “baahisane ba ne ba le lesisitheho” (Seratswaneng sa 2)
Baahisane ba ne ba nahana eng ka leano la William la ho aha bentemele?

- A Ba ne ba le motlotlo.
- B Ba ne ba se na tshepo.
- C Ba ne ba thabile.
- D Ba ne ba e na le pelaelo. (1)

1.8 O nahana hore William o ile a ikutlwa jwang ha a tlohela sekolo?

- A o ne a kgothetse
- B o ne a na le tshepo
- C o ne a tshohile
- D o ne a swabile (1)

1.9 Ke mokgabiso puo ofe o sebedisitsweng mona.

“A tsepamisitse maikutlo jwalo ka ntja ya setsumi e fofonela mohlala”(Seratswaneng sa 4)

- A Poeletsamodumo
- B Papiso
- C Pheteteletso
- D Thatafatso (1)

1.10 “ Maafrica a maswetso mme dintho tse amanang le saense ho bona e neng e le mohlolo”(Seratswaneng sa 2)
Ke maikutlo afe ao polelwana e ka hodimo e a hlahisang ka batho ba Malawi?

- A Ke tsa sejwalejwale.
- B Tumela kgwela.
- C Ba a hlanya.
- D Ba mehlolo. (1)

1.11 Mantswe ana “mohlolo o monyane” (Seratswaneng sa 4) a le ka ho akanya eng ka bentemele?

- A E ne e sa kgolehe.
- B E ne e le moralo o bobebe.
- C E ne e sa etsetswa ho tshwarella.
- D E ne e se kgolo haholo. (1)

1.12 Kgetha polelo e nepahetseng ho ya ka tema.

- A Batho bohle ba ne ba tseba hore toro tsa William e ne e se tsa nnete.
- B Setjhaba sohle sa Malawi se ne se kgona ho fumana majabajaba a motlakase le metse a phallang.
- C William o ile a reka ditshepe le dikarolo tsa terekere ho aha bentemele.
- D Maikutlo a batho ka William a ile a fetoha ka mora hore a etse sehlahiswa sena. (1)

1.13 William o fapane jwang le bana ba bang ba Afrika ?

- A O le sisitheho hape ke ramotlae.
- B O na le maikemisetso ,o qakehile.
- C O ne a hlanya ebile a nahanela yena feela.
- D O ne a e na le boqapi a bile a le motlotlo. (1)

1.14 Mantswe ana “A tsepamisitse mehopolo ya hae jwalo ka ntja ya setsumi e fofonelang mohlala” (Seratswaneng sa 4) a hlalisa William e le motho ya jwang?

- A O ne a le molelele.
- B O ne a le ka sefofaneng.
- C E ne e le raditoro.
- D O ne a le hole. (1)

1.15 Ke mantswe afe a kopantsweng mmoho a hlalosing boemo ba komello?

- A lenyora, matshwenyeho ,omelletseng
- B matshenyeho, kgothatsang, kgahlehang
- C maikemisetso, boima, matshwenyeho
- D sewelo ,omeletseng,tsieleha (1)

1.16 Ke polelo efe e kgutsufatsang molaetsa wa pale ena?

- A William o ile a aha bentemele ho thusa lelapa labo ho fumana majabajaba a motlakase.
- B Toro ya William e ne e le ho ntshetsapele maphelo a lelapa labo le ho thusa setjhaba ka kakaretso.
- C William o ile a tshwanela ho fumana mokgwa wa ho fumana setumo ka mora ho tlohela sekolo.
- D William o ile a nka qeteto ya ho pakahatsa hore batho ba ne ba fositse ka ho mmitisa lehlanya. (1)

1.17 (Seratswaneng sa 1) Sehlooho sena “*The Boy Who Harnessed the Wind*” se ngotswe ka mongolo o tshekalletseng ho bontsha...

- A sehlooho sa buka
- B qotso ho tswa bukeng
- C polelo e bohlokwa
- D tlhaloso ya William (1)

- 1.18 “Ho kgothala le ho ba le tjantjello” hwa William (Seratswaneng sa 2) ho bolela eng ka botho ba William?
- A O ne a dula a sa hlweka ka nako tsohle.
 - B O ne a sebetsa polasing.
 - C O ne a sebetsa ka thata a na le mamello.
 - D O ne a le botswa a se na boikarabelo. (1)
- 1.19 Maikutlo a mongodi a ba le kgahlemelo efe ho mmadi ka William? O hlalosa William a
- A lesisitheho
 - B kgothetse
 - C tsielehile .
 - D e le motho feela (1)
- 1.20 Ebe buka e na e reretswe baamohedi bafe ba ditaba? “*The Boy Who Harnessed the Wind*”
- A babadi ba thabelang ho bala dipale tsa dipolasi
 - B babadi ba ratang ho bala ka mahlanya
 - C babadi ba lorang ka komello
 - D babadi ba ratang pale tse kgothatsang (1)
- 1.21 “Ho hloka tshepo le menyetla” (Seratswaneng 2) ho ka susumetsa maikutlo a babadi jwang?
- A Babadi ba ka ikutlwa ba qenehela setjhaba sa Malawi.
 - B Babadi ba ka halefela tjhaba sa Malawi
 - C Babadi ba ka kgothatswa ke setjhaba sa Malawi.
 - D Babadi ba ka ba le tshepo setjhabeng sa Malawi (1)

1.22 Ke polelwana efe e fetisang sehalo sa kutlwelo bohloko?

- A “dibuka tse seng di lebeteswe”
- B “matla a ho hlola mathata”
- C “Majabjaba a motlakase le metsi a phallang”
- D “a siya polasi ya habo e le lesupi” (1)

1.23 Sehlahiswa sena sa William se ne se tla ntlafatsa maphelo a batho ba Malawi jwang nakong e tlang?

- A Komello e ne e tla fokotseha.
- B Ho ne ho tla ba le metsi nakong ya komello.
- C Batho ba ke ke ba hlola ba dumela diketsahalang tsa maswetso.
- D Batho ba ne batla ho kgolwa ditoro tsa William. (1)

1.24 Sepheo sa Seratswana sa 1 ke sefe?

- A ho etsa hore ho be le thahasello ya dibentemele.
- B ho fehlela setjhaba sa habo motlakase.
- C ho aha bentemele ka dintho tse lahlilweng
- D ho kgothaletsa ho bala pale (1)

1.25 Ke qeto efe eo o ka e etsang pheletsong ya tema?

- A Ho tlohela sekolo ho ka thusa motho hore a nahane ka boiqapelo.
- B Boikitlaetso le ho sebetsa ka thata bo ka fetola maphelo a batho.
- C Ho boela o sebedisa dintho tse lahlilweng ho ka boloka tikoloho.
- D Ho bohlokwa ho bontsha batho hore o na le bokgoni (1)

[25]

Potso 2: Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.

Bala tema e latelang o nto araba dipotso tse tla latela.

Greta Thunberg o re, “Ho tla tjha kgong ho sale molora”

- 1 Greta Thunberg o hlahetse Stockholm, Sudene, ka selemo sa 2003. Greta e ne e le ngwana ya neng a ikwalla ka dintho ka hare, ya neng a sa bue haholo mme ditlhong tsa hae tsa etsa hore a hloriswe ke baithuti mmoho le yena. Taba ena e ile ya mo ama haholo hoo a ileng a qetella a se a na le kgatello ya maikutlo mme a hana le ho ja. O ile a lahlehelwa ke mmele mme sena se ile sa etsa a batle a lahlahelwa ke bophelo, batswadi ba hae ba ileng ba mmatlela ditsebi tsa mahloko a hae mme tsa tla ka pheko e nepahetseng. Batswadi ba hae ba ile ba mmatlela sekolo se seng mme a aha setswalle se setjha, sena se ile sa etsa a iphumane hape, mme a be le thahasello lefatsheng ka bophara.
- 2 Greta o qadile ho tseba ka ho fetoha hwa lelwapi (climate change) a le dilemo tse 8. O ile ithuta hore Khabone Dayeoksaete (CO₂) ke e nngwe ya dikgase tse bakang keketseho ya motjheso sepakapakeng (global warming), sena se ile sa mo ngongorehisa le ho feta.
- 3 Batho bohle ba ne ba bua ntho dintho tse nepahetseng empa ho se motho ya etsang letho ka tsona. Ho tloha bonyaneng ba hae, tshenyo ena e bakwang ke ditlamorao tsa keketseho ya motjheso sepakapakeng, e ile ya tshwenya haholo mme a rera ho etsa ho hong ka taba eo.
- 4 O ile a utlwela hore basebetsi ba ka etsa boipelaetso ha ba lwanela nyollelo ya meputso yaba oba mohopolo wa hore baithuti ba ka kgona ho etsa boipelaetso ka ho fetoha hwa lelwapi. O ile a bolella metswalle ya hae ka taba e na empa bohle ba mo qhalla matsoho. Ho e na le hore a inehele, Greta o ile a etsa

pousetara e kgolohadi mme a ngola mantswe ana "Boipilaetso ba Sekolo ka tsa tsa Tlaemete" ka puo ya seSudene. A boela a phatlalatsa dipampitshana moo a bontshang dintlha ka koduwa tse tliwang ke Tlelaemete. Ka la 20 Phato, 2018, a palama baesekele ya hae ho leba palamenteng ya Sudene moo mmuso o kopanelang teng. Greta o ile a fumane sekgutlwana se setle bakeng sa ho hlophisa phousetara tsa hae mme a dula le dipampitsha tsae hae lehlakoreng la hae.

- 5 O ile a kopa mofetakatsela ho mo nka setshwantsho mme a se manamisa Thwiteng ya hae. Le ha a ile a fumana balatedi ba mashome a mabedi, o ile a nna a phehella ho e manamisa ka makgetlo. Ka mora matsatsi a se makae, ke ha baqolotsi ba ditaba ba mo hlwele setha ka dipotso di hana ho fela, bana ba bang ba ile ba sebedisana mmoho le yena ,mme balwanedi ba Greenpeace ba mo ema nokeng. Bophelo ba Greta bo ile ba fetoha ka tsela e makatsang.
- 6 Ka kgwedi ya Tshitwe selemong sa 2018, dikgwedinya ka mora hoba a qale boipilaetso ba hae, Greta o ile a mengwa ho ya fana ka puo United Nations COP24 Climate Change Conference mane ho la Poland. Pelo ya hae e ne e otlala ka potlako ha a emetse ho bitswa ho tla fana ka puo.
- 7 Ka mora ho nehelana ka puo Greta o fetohile moitseki e moholo wa tsebo ya ho fetoha hwa lelwapi ya tsebahalang lefatshe ka bophara. A hapa kgau ya 'Person of the Year for *Time* magazine' ka selemo sa 2019. Diketso tsa hae tsa rotlohetse letlobo le letjha ho fetoha baitseki ba tsebo ya ho fetoha hwa Tlelaemete lefatsheng ka bophara.

E qotsitswe le ho fetoletswa ho tswa ho: www.natgeokids.com

Tlelosari

Thwita: Polatefomo ya Setjhaba

2.1 Bolela hore “ditlhong” ke mofuta ofe wa lebitso. (Seratswaneng sa 1)?

- A kgoboka
- B hohle
- C kgopolo
- D bitso (1)

“Batswadi ba hae ba ile ba mmatlela sekolo se seng mme a aha setswalle se setjha, sena se ile sa etsa a iphumane hape, mme a be le thahasello lefatsheng ka bophara. ” (Seratswana sa1)

2.2 Hlwaya mofuta wa polelo o sebedisitsweng moleng o ka hodimo.

- A polelopeho
- B taelo
- C mararane
- D nolo (1)

2.3 Bolela lehlalosongwe la lentswe ‘sepakapakeng’
(Seratswaneng sa 2)?

- A lefaufaung
- B meriting
- C sedikadikweng
- D karolwaneng

2.4 Ke lentswe lefe seratswaneng sa pele leo e leng lelatodi la lentswe nyahama?

- A ‘maikutlo’
- B ‘kgatello’
- C ‘hlekefetswa’
- D ‘thahasella’ (1)

2.5 'Ho tloha bonyaneng ba hae' (Seratswana 3) ke ...

- A polelwanakgethi.
- B polelwanatlhalosi.
- C polelwanabitso.
- D polelwanakutu. (1)

Motho ya bohlale o leka ho sireletsa tikoloho sethoto se nahana hore ha hona mathata ka tikoloho.

2.6 Tlatsa sekgeo ka lekopanyi le nepahetseng polelong eo o e filweng ka hodimo.

- A kahoo
- B empa
- C mohlang
- D moo (1)

'Greta o ile a fumane sekgutlwana se setle bakeng ho hlophisa phousetara tsa hae....' (Seratswana sa 4)

2.7 Bolela hore lentswe 'sekgutlwana' le sebedisitswe jwang polelong e ka hodimo.

- A leamanyi
- B lehlalosi
- C lekgethi
- D leetsi (1)

Bophelo ba Greta bo ile ... fetoha ka tsela ... makatsang.

2.8 Kgenya mahokedi a nepahetseng ho hokela polelo e ka hodimo.

- A tsa/tse
- B hwa/ya
- C ba/e
- D ba/ya (1)

Re senya nako e ngata re ntse re bua ka ho fetoha hwa lelwapi.

2.9 Kgetha polelo e nepahetseng e ho boetsuwa.

A Nako e ngata e tla senngwa ke bona ba ntse bua ka ho fetoha hwa lelwapi.

B Nako e ngata e senyehile ba ntse ba bua ka ho fetoha hwa lelwapi..

C Nako e ngata e senngwa ke rona re ntse re bua ka ho fetoha hwa lelwapi.

D Nako e ngata e ile ya senngwa ke rona re ntse re bua ka ho fetoha hwa lelwapi.

(1)

‘...bana ba bang ba ile sebedisana mmoho le yena mme balwanedi ba Greenpeace ba mo ema nokeng.’ (Seratswana sa 5)

2.10 Fana ka tlhaloso ya moelelo wa lentswe’nokeng’ jwaloka ha le sebedisitswe polelong eo o e filweng ka hohdimo.

A ho swabisa motho

B moo metsi a leng mangata

C ho tshehetsa motho

D ho tshela letswai

(1)

Baitseki ba ho fetoha hwa tlelaemete ba hlomph... bo bona.

2.11 Kgetha sehlongwathao se nepahetseng ho qetella polelo e sehetsweng mola ka tlase.

A olla

B ana

C isa

D etsa

(1)

Greta ... moitseki a le tlase dilemong.

2.12 Ke leetsi lefe le nepahetseng ho tlatsellelsa polelo e ka hodimo?

- A o fetotse
- B o fetohile
- C o fetoha
- D o fetola

(1)

'Greta o ile a etsa pousetara e kgolohadi mme a ngola mantswe ana "Boipilaetso ba Sekolo ka tsa Tlelaemete" ka puo ya seSudene' (Seratswaneng sa 4)

2.13 Hobaneng ha mantswe ana "Boipilaetso ba Sekolo ka tsa Tlelaemete" a kentswe ka hara matshwao a qotso?

- A a bontsha puommui
- B ke ntlha
- C a bontsha qotso
- D a bontsha sehlooho

(1)

Greta o ne a hloriswa sekolong, seo sa baka hore a se je hantle.

2.14 Kgetha lesupi polelong e ka hodimo.

- A seo
- B baka
- C o
- D hore

(1)

Ho hapa kgau ya Becoming the *Time* magazine Person of the Year ho entse Greta a be

2.15 Kgetha lentswe le peletilweng ka ho nepahala ho qetella polelo e ka hodimo.

- A motlotlo
- B motlotto
- C mototlo
- D motloto

(1)

2.16 Kgetha polelo e nepahetseng e ho lekgathe lelwale.

- A Greta,mmoho le ntatae, ba tla leba kopanong ya ho fetoha hwa Tlelaemete kajeno.
- B Greta,mmoho le ntatae, ba leba kopanong ya ho fetoha hwa Tlelaemete kajeno.
- C Greta, mmoho le ntatae, ba ntse ba ya kopanong ya ho fetoha hwa Tlelaemete kajeno.
- D Greta,mmoho le ntatae. Ba tliilo leba kopanong ya h o fetoha hwa Tlelaemete kajeno. (1)

“Greta,hobaneng o utlawahala a hloname kajeno?” ho botsa Mpho.

2.17 Kgetha polelo e nepahetseng e ho puopehelo.

- A Mpho o botsa Greta hobaneng a utlwahala a hloname kajeno.
- B Mpho o botsitse Greta hobaneng a utlwahala a hloname tsatsing lena.
- C Mpho o botsitse Greta hobaneng a ile a utlwahala a hloname maobane.
- D Mpho o botsitse Greta hobaneng a utlwahetse a hloname tsatsing leo. (1)

2.18 Greta o elelletswe hore batjha ba sheba dintho ka leihlo le le leng. Kgetha polelo e dumellanang le sena.

- A Batjha ha ba tsotelle se etsahalang lefatsheng.
- B Batjha ba sebedisa marangrang ho rotlohetša ba bang.
- C Batjha ba manganga le ho nka boikarabelo.
- D Batjha ke mahlatsipa a tliekefetso. (1)

Greta o arolelana tsebo le barutwana ho Thwita.

2.19 Kgetha leemedi le nepahetseng bakeng sa lentswe le sehetsweng mola ka tlase.

- A sona
- B bona
- C tsona
- D yona (1)

2.20 Kgetha tlhaloso ya mokgabisopuo ona, “*Ho tjha kgong ho sale molora*”?

- A Moru wa naha o a tjha.
- B Lefatshe le mathateng a lebatama la motjheso.
- C Matlo a mmuso a a tjha.
- D Ntlo ya habo Greta e a tjha.

(1)

[20]

Potso 3: Tema e bohuwang

3.1: Papatso

Boha papatso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng hodima yona .

MOSA

O A SEBETSA
Kgatello ya maikutlo
Tshwenyeho
Leqoko
Ho tetebela maikutlo
Ho ba bodutu

+

NTLAFATSA
Dikamano
Ho thaba
Matla
Kelello e matlafetseng
Pelo e matlafetseng
Ho kgotsofala
Bophelo bo botle

PHOKOTSEH
O _____

Tsela tsa ho bontsha mosa sekolong

Tshehetso:

- **Boitshepo**
- **Ho ba le tshepo**
- **Ho thaba**
- **Tshebedisanommoho**
- **Kgokahanyo**
- **Kutlwehlobohloko**

E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa ho: www.StopBullying.gov

3.1.1 Molaetsa wa tema ena ke ofe?

- A Emisang tlhoriso.
- B Bontsha mosa
- C Tshehetsa kelello e matlafetseng.
- D Kgothaletsa polokeho sekolong. (1)

3.1.2 Dikateng tsa papatso ena di lebisitswe ho bomang?

- A manese
- B matitjhere
- C basebetsi
- D baithuti (1)

3.1.3 Hobaneng ha setshwantsho se beilwe ka hara sehlooho?

- A ho tlatsa sekgeo ka hara sehlooho
- B ho matlafatsa molaetsa wa sehlooho
- C Ho bontsha lepetjo la mmapatsi
- D Ho bapatsa diketsahalo tsa sekolo (1)

3.1.4 Ke mokgabisopuo ofe o sebedisitsweng sehloohong see 'Mosa o a sebetsa'?

- A mothofatso
- B pheteletso
- C tshwantshiso
- D phoqo (1)

3.1.5 Setshwantsho se ka tlase temeng se bontsha kamoo mosa o ntlafatsang ...

- A Qabang
- B ho qabola.
- C tshebedisanommoho.
- D leqhoko.

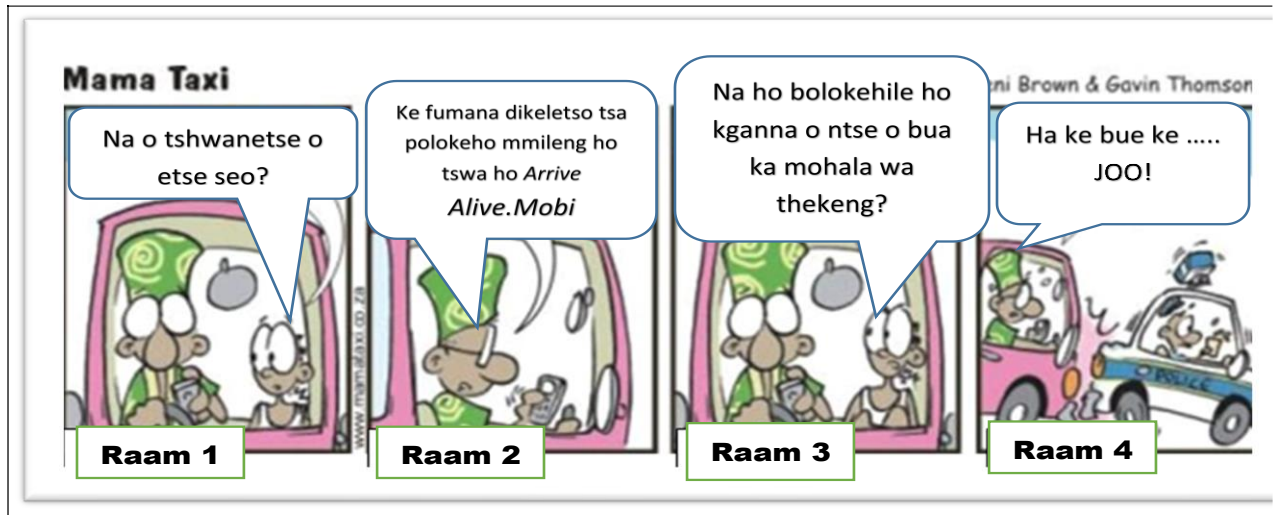
(1)

[5]

KAROLO B

3.2: Khathunu

Lekola tema o nto araba dipotso tse tla latela.

Aangepas van: Mail & Guardian

- 3.2.1 Khathunu e etsahala sebakeng sefe? (1)
- 3.2.2 Ke mophetwa ofe ya buang foreimeng ya 1? (1)
“Na o tlamehile ho etsa seo?” (foreime 1)
- 3.2.3 Lentswe “seo” le lebisitswe ketsahalong efe? (1)
- 3.2.4 Ke eng se makatsang ka ketso ya mkganni? (1)
- 3.2.5 Hlalosa se etsahetseng foreimeng ya 4? (1)
- 3.2.6 Mopalami o ikutlwa jwang foreimeng ya 3? (2)
Tshehetsa karabo ya hao ka puo ya mmele.

3.2.7 Molaetsa wa khathunu ke ofe? (1)

3.2.8 Ho ya ka wena e be mokganni o ne a lokela ho mamela mopalami wa hae? (2)

Fana ka lebaka ho tshehetsa Karabo ya hao.

[10]

Potso 4: Kgutsufatso

Bala ditaba tsa tema e latelang, ebe o kgutsufatsa, **mokgwa wa ho kgetha dithuto tse nepahetseng bakeng sa kereiti 10-12 ho ya ka ditaelo tseo o di filweng.**

1. Ngola dintlha SUPILENG ka dipolelo tse felletseng.
2. Nomora dipolelo tsa hao ho tloha ho 1-7.
3. Ngola ntlha e le NNGWE bakeng sa polelo ka nnge.
4. Kgutsufatsa tema o sebedisa mantswe a hao.
5. Bolelele ba palo ya mantswe a kgutsufatso e be 70-80.
6. Ngola palo ya mantswe a sebedisitsweng ka hara masakana qetellong ya kgutsufatso.
7. Ha o hlokale sehlooho kgutsufatsong ya hao.

KGETHO YA DITHUTO KEREITI 9

Dikgweding tse tlang tse mmalwa, baithuti ba kereiti 9 ba tshwanela ho kgetha dithuto tseo ba nang le tjantjello ho tsona ho tloha kereiti 10 ho fihlela ba ngola tlhahlobo ya makgaolakgang ya matiriki. Baithuti ba bang ba kgona ho etsa kgetho e nepahetseng ya dithuto, ha ho ba sa tsebeng e ka ba bothata. Le ha dilemo tsa ho ya ithuta Yunivesiti di sa le hojana, ho nahana ka kgetho e nepahetseng ya dithuto ha jwale, ho ka lebisa bokamosong bo tjabileng, haholoholo ka ho ba thusa ka kgetho ya mosebetsi oo ba o ratang. *Claudia Swartberg, CEO of Top Dog*, o nehelana ka tataiso ya ho thusa ka kgetho ya dithuto ho Kereiti 9.

Baithuti ba tshwanela ho kopa keletso ho setsebi sa kelello thutong a ba hlalose hore ho lebelletsweng mosebetsing le ho etsa qeto ya se lebeleletsweng ho bona ka le leng la matsatsi. Moithuti a ka bua le moeletsisi wa tsa thuto e phahameng kapa ho iphumanena tlhahisoleseding ho tswa ho lesedinyana la webosaete ya yunivesithi kapa kholetjhe . Ka hoo baithuti ba ka tseba ka dithuto tse teng le ditlhoko tsa tsona.

Le ha kgetho ya dithuto tse dumellanang le mosebetsi oo o batlang e le bohlokwa , le ho o balla ho tshwanela ho thabisa baithuti, hoo qetellong kgetho

ya mosebetsi e tla ba tlisetsa mosebetsi o tsitsitseng o tletseng thabo. Baithuti ba se kgethe dithuto ho ya ka hore ke mang ya ba rutang tsona, hobane matitjhere a tjhentjhwa, ka nako e nngwe ha a rute kereiti 11 kapa 12.

E re ka ha tjantjello ya baithuti e ka nna ya fetoha nako le nako, ho bohlokwa ho netefatsa hore dikgetho tsa bona ha di fokotse menyetla ya kgetho ya bokamoso ba bona. Thuto ya Dipalo ka ho qolleha e a hlokahala ha o etsa dikgarata dithutong tse ratwang haholo, tse kang Dithuto tsa kgwebo, Enjinereng le Saense ka hoo e tla ba kgetho e nepahetseng ya ho ipulela menyetla e ka hlahang ka moso.

Baithuti ba tlameha ho imamela le ho etsa qeto ka maikutlo a phodileng. Ho bohlokwa hore baithuti ba qalelle ho nahana ka kgetho tsa bona ho tloha ho kereiti 8 kapa maqalong a Kereiti 9.

E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa ho: <https://www.IOL.co.za/education>

[10]

Pheletso ya teko

